

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

ROČNÍK 1966 • ČÍSLO 4 • SVAZEK 71

JOSEF KUNSKÝ

OSMDESÁTINY UNIV. PROF. DR. JANA HROMÁDKY

Abstract: EIGHTY YEARS OF PROFESSOR JAN HROMÁDKA. — The author of the article describes the life and the work of the doyen of Czechoslovak geographers Professor Jan Hromádka who will celebrate his 80th birthday on December 18th, 1966. He was Professor and Dean of Comenius University in Bratislava, since 1946 Professor at the School of Economics in Prague, and before retiring Head of the Economic Geography Section of the Czechoslovak Academy of Sciences. Due to his broad activities in both physical and economic geography, he is considered to be the first representative of modern regional geography in Czechoslovakia.

Profesor Hromádka žije na činorodém odpočinku v Rudolfově na budějovic-kém svahu Lišovského prahu. Odtud se přes Budějovickou kotlinu otvírá s přední kulisou Kleti modravé panoráma jižní Šumavy. Okraj kotliny a tři patra šumavských hor nad ní črtají tu zřetelné horopisné prvky tak, jak je Hromádka ve svém díle stanovil.

Hromádka pochází z prácheňského podhůří Šumavy, z Volenic, kde se narodil z kovářského rodu 18. prosince 1886. Pobídkou učitele měšťanky se dostal na učitelský ústav do Příbrami, kde maturoval r. 1906. Potom učil na klatovské straně v Čihání a Chlístově. Odtud každou sobotu dojížděl a docházel za maminkou do rodných Volenic. Přitom vykonal zkoušky na učitelství měšťanských škol. Pak se dal zapsat na dva roky jako mimořádný posluchač na filosofickou fakultu Karlovy university. Dostal k tomu za své dobré učitelování dovolenou, ale musel si platit na škole zástupce polovinou svého platu. Po prvním roce univerzitních studií se připravoval k doplňovací maturitě na gymnasiu, potřebné pro řádné studium na universitě.

Zeměpis se tehdy přednášel na filosofické fakultě a Hromádka tu poslouchal zeměpis a dějepis. Navštěvoval i přednášky o všeobecné geologii profesora F. Počty. Ten chtěl tehdy Hromádku zaměstnat v ústavu, avšak od toho jej odlákal profesor J. Bidlo, do jehož prosemináře Hromádka chodil. Bidlo tehdy zpracovával Akta Jednoty československé a nabídl Hromádkovi prázdninovou práci v archívu v lužickém Ochranově. Při této příležitosti procestoval Hromádka o nedělích Lužici a navázal v Budyšině řadu přátelství s Lužickými Srby.

Od dějin odvedl Hromádku Danešův vliv. Jiří Daneš byl tehdy před svým jmenováním mimořádným profesorem. Jeho názorné výklady, exkurze a iniciativa v pracovní problematice jsou dosud pamětníky tradovány. Viktor Dvorský tehdy začínal docenturu a vedl proseminář a seminář, které Hromádka absolvoval. Vliv Švamberův byl všeobecně malý; nedovedl ani málo podat ze svých boha-

tých znalostí. Byl bez vlivu a iniciativy na mladý vědecký dorost. Hromádka absolvoval i nutné přednášky z filosofie, chodil na Drtinův seminář a přednášky Masarykovy. Oba jako poslanci přijížděli na přednášky na pátek a sobotu z Vidně.

Vlivem Bidlovým prodloužil Hromádka své studium na universitě na čtyři roky a stále si platil zástupce pro svou dovolenou. Měl chudé živobytí s občasnou podporou otce výminkáře, doplňovanou pecnem chleba od bratra. Ale do studií zasáhla první světová válka. Hned v r. 1914 nastoupil Hromádka na haličskou frontu, potom na italskou, kde později onemocněl, dostal se do nemocnice na Moravu a tu jej zastihl převrat r. 1918. Na vojně byl také dirigentem improvizovaných pěveckých sborů, právě tak jako za svého studia a učitelování dirigentem a spoluhráčem různých orchestrů.

Po návratu z vojny byl Hromádka poslán na Slovensko jako hlavní učitel na učitelský ústav ve Spišské Nové Vsi; odtud také složil gymnasijsní maturitu v Levoči. R. 1925 se zapsal k dokončení universitních studií na nově vytvořené Universitu Komenského v Bratislavě. Tam po Danešovi působili profesori F. Štůla a K. Chotek a později i J. Král. Hromádka pak složil státní zkoušky r. 1926, v následujícím roce složil rigorosa a v lednu 1928 byl promován doktorem filosofie.

Příčiněním Štůlovým se r. 1930 habilitoval na filosofické fakultě Komenského university v Bratislavě z fyzického zeměpisu a jako docent učil dál až do r. 1937 na I. gymnasiu v Bratislavě; přednášel přitom i na učitelských dvouročních kursech. V prvním roce docentury se vydal na jednoroční studijní pobyt na pařížské Sorbonně, kde tehdy přednášeli profesori De Martonne, Demangeon, Berget a docent Cholley. Tito přední francouzští zeměpisci a pak exkurze po Francii měly velký vliv na pracovní směr Hromádkův. Poznal ve Francii hlouběji jednotu zeměpisu, regionální šíři zeměpisných znalostí a výzkumu. Ještě dodnes zaznívá z Hromádkových regionálních textů ona galská metaforická díkce a příměry tak charakteristické pro francouzské pionýry regionálního zeměpisu. Svě cesty Hromádka ještě rozšířil na Jugoslávii, Itálii, Švýcarsko, Rakousko, Polsko a Sovětský svaz.

V roce 1938 byl Hromádka jmenován mimořádným a rok nato řádným profesorem. Po zřízení přírodovědecké fakulty na bratislavské universitě přešel na tuto fakultu a současně přednášel hospodářský a regionální zeměpis na Vysoké škole obchodní v Bratislavě.

Hromádkovo vědecké dílo tištěné představuje úctyhodný sloupec knih a separátů velké hodnoty odborné. A vedle něj tu je velké dílo učitelské a zakladatelské pro zeměpis Československa, zvláště jeho slovenské části. V jeho životním běhu jsme zaznamenali jen formální etapy. Tvrdé začátky studia, válka a rovněž tvrdé její pokračování přemohl Hromádka houževnatě až ve svém čtyřiačtyřicátém roce, kdy se habilitoval. Přesto, že na bratislavské universitě měl předchůdce — Daneš — Štůla — Chotek — kterých si vždy cenil, začínal tu jako v místě usedlý učitel, od samých začátků po strážce výzkumné a ve výchově vědeckého dorostu.

Začátkem r. 1945 byl v bývalém slovenském státě nakonec propuštěn, ale po revoluci v témže roce zase reaktivován. V r. 1945—1946 se stal prvním voleným děkanem přírodovědecké fakulty Komenského university. V témže roce (1945) založil Slovenskou zeměpisnou společnost jako odbor Československé společnosti zeměpisné. Když se nakonec r. 1946 rozhodl vrátit se domů do Čech, byl po kratším působení jako řádný profesor Vysoké školy obchodní

v Praze po bídném zásahu svého asistenta L. Joury dán do výslužby r. 1951. Na čas v r. 1954—1956 vedl kabinet hospodářského zeměpisu ČSAV v Praze. Hromádka byl vyznamenán slovenskou národní cenou, čestným členstvím srbské, chorvatské a Československé společnosti zeměpisné, řádem Sávy, zlatou medailí VŠO v Bratislavě a stříbrnou přírodovědecké fakulty Komenského university.

Hromádka vyšel vlivem Danešovým z geomorfologie a stal se nakonec našim prvním moderním regionálním zeměpiscem. Přísně logická metoda ve vyvozování regionálně zeměpisných vztahů je základem jeho prací a zvláště plodně se uplatnila v jeho mistrném díle Orografické členění Čs. republiky, kde často stanovení některé horopisné hranice je posilováno nějakým prvkem zeměpisu člověka. Jeho první analytické práce geomorfologické se týkají terasových a abrazních tvarů různých oblastí Slovenska. Zvláště horské oblasti vybíhající do nížin nebo kotlin poskytl mu příležitost ke stanovení hlavních systémů říčních teras karpatských řek pleistocenních i holocenních i mladotřetihorních plošin, tabulí a pahorkatin v nížinách a kotlinách. Soustavy těchto tvarů stanovil v Děvinské bráně na Dunaji, na Oravě, Moravě, Hronu a Hornádu.

Tyto práce mu byly podkladem pro syntetický obraz moravských, slovenských a podkarpatskoruských Karpat, pro něž stanovil genetické rozřídění povrchových tvarů. Podal tak regionálně geomorfologický obraz naší karpatské oblasti, který se stal základem jeho horopisu. Výrazné tvary a struktury mladých karpatských pohorí a kotlin ovlivnily i jeho pozdější horopisné členění setřelých tvarů České vysočiny, v jejímž horopisném pojetí měl předchůdce, především geologa J. Krejčího.

Přechod k regionálně geomorfologickým syntetickým pracím, které vyvolaly výrazné kontrasty karpatské oblasti, dostal nový impuls za Hromádkova studia ve Francii. Tato země má analogický morfologický ráz jako Československo. Na její tvářnosti se podílejí dva vysočinné soubory na strukturách alpské a variské. Příkladně rozvinuté zeměpisné poznání a významné autority vědecké tu ještě více působily na studenta zeměpisu. Hromádka se tam stal regionálním zeměpiscem a ukázal to brzo svými důkladnými monografiemi menších oblastí, a to bratislavsko-malacké a oravské. Obě díla se stala příkladem regionální zeměpisné práce na Slovensku; obraz přírody i lidské práce je tu nejen vyvážen, ale i sklouben dobře poznanými vztahy obou složek zeměpisné oblasti. Tato metoda se také osvědčila v první soubornější koncepci regionálního zeměpisu slovenské a podkarpatské oblasti v III. díle Ilustrovaného zeměpisu světa. Jak se tu projevuje metodičnost a pojetí Hromádkových kapitol v neprospěch poněkud roztěkané stavby kapitol Koláčkových! Ustálené pojetí horopisného členění Slovenska a Podkarpatské Rusi podal Hromádka v příslušné části generální úpatnicové mapy Československa, která byla výsledkem práce komise Národní rady badatelské.

Regionální práci Hromádkově prospělo i jeho dílo učitelské. Hromádka je rozený a dovedný učitel. Vybudoval zeměpisný ústav universitní a rozvinul samostatné práce posluchačů od prací proseminárních, přes seminární a státní k pracím disertačním. K nim dával podnět v problematice a každodenně pilně a soustavně přispíval svou radou a pomocí. Zřejmě se tu plodně projevil vliv jeho universitních učitelů, Bidla a Daneše. Tak vyrostla v Bratislavě škola, kterou po něm převzal a dále rozvinul jeho žák M. Lukniš, k velkému prospěchu zeměpisu Slovenska.

Do tematiky a rozpracování uvedených prací vložil Hromádka své pojetí re-

gionálního zeměpisu Slovenska, které pak vyplynulo v obsáhlém a příkladném Všeobecném zeměpisu Slovenska. V něm se ukazuje Hromádka jako zakladatel a organizátor zeměpisu na Slovensku. Stejně tak je výborným dílem slovenská Příručka zeměpisu Československa, vydaná r. 1949. Kdyby pozdější události nezměnily cesty Hromádkovy práce, jistě by v dalších vydáních z jeho Všeobecného zeměpisu Slovenska vyrostlo vzorné dílo individuálního pojetí regionálního zeměpisu naší oblasti.

Stejně úctyhodným a kvalitním dílem jednotlivce je více než 400stránkový Zeměpis SSSR, naše největší novější dílo regionálního zeměpisu jedné země. Je dílem velké píle a schopnosti vyřešit i úkol tak rozměrný přes skromné možnosti našich knihoven a mapových sbírek.

Mistrným vyvrcholujícím dílem regionální geomorfologie je Orografické členění Československa, které Hromádka podal r. 1956 v tomto Sborníku. Kromě malých retuší všichni přijímáme toto dílo, které je původní svou metodou a vyniká podrobnou znalostí celého terénu s dokonalou pamětí — již si autor zachovává do nejvyšších lidských let — všech terénních podrobností a opírá se současně o pilné studium literatury. Není to jen členění horopisné, další vývoj prací na něm založených ukáže, pro jak mnohá další studia bude potřebným základem.

Druhým dílem vystihujícím jeho pojetí regionálního zeměpisu Československa je jeho programový článek Druhé vydání národního atlasu Československa ve Sborníku ČSZ v r. 1958. Není to jen dílo redakčního plánu, je to obraz zralé koncepce regionálního zeměpisce, v nějž Hromádka vyrostl. A to přes všechny osudové rány, kterých po těžkém mládí schytl od dalšího nelitostného osudu více, než je pro jedna lidská bedra zdrávo. Vyrovnal se s nimi velkorysým způsobem a s neskloněným čelem. Mnoho dobrých lidí mu přeje pevné a dlouhé zdraví k jeho osmdesátce a vděčí mu za jeho práci učitelskou, badatelskou a lidskou.

Bibliografie prací Jana Hromádky (za léta 1922—1966)

- Nová jeskyně Demňanovská. Časopis turistů, Praha 1922, 34 : 18—23.
- Hlavní linie v geomorfologickém vývoji jihozápadního Slovenska. Věstník VI. sjezdu čs. přírodovědců, lékařů a inženýrů v Praze 25.—30. května 1928. Díl III, 1. část, str. 81—82.
- Průlom dunajský a půda Bratislavy. Studie geomorfologická. „Bratislava“, časopis Učené společnosti Šafaříkovy, Bratislava 1929, 3 : 161—213.
- Morfologický vývoj Slovenska. Československá vlastivěda. Díl I. Příroda. Praha, I. vyd. 1929, str. 59—74; II. vyd. 1930, str. 58—73.
- Terasy Hornadu mezi Obyšovcami a Košicemi. Sborník ČSZ, Praha 1930, 36 : 1—5.
- Les plateformes d'abrasion et fluviales en Slovaquie. C—R du IIIe. Congrès de géographes et ethnographes slaves en Yougoslavie 1930, Beograd 1930 : 83—84.
- Třídění povrchových tvarů Slovenska na základě jejich vývoje. Sborník přírodověd. odboru Slov. vlastived. múzea v Bratislave 1924—1931. Bratislava 1931, str. 1—20.
- Úkoly geomorfologického výzkumu na Slovensku. Sborník ČSZ, Praha 1931, 37 : 12—13.
- Povrchové formy Slovenska a jejich výzkum. „Bratislava“, Bratislava 1931, 5 : 484—510.
- Třídění československých Karpat na jednotky přirozené a kulturně-zeměpisné. Rukopis; počten cenou Masarykovy akademie práce. 1931.
- Slovensko: zeměpis. Slovenský slovník naučný. Praha—Bratislava 1932.
- Přehled geomorfologické práce na Slovensku. Sborník II. sjezdu čs. geografů v Bratislavě. Bratislava 1933, str. 100—104.
- Morfologické základy osídlení Oravy a jeho typy. Sborník II. sjezdu čs. geografů v Bratislavě 1933, str. 153—157.
- Příspěvek k morfologii Pohorní. Sborník II. sjezdu čs. geografů v Bratislavě 1933, str. 134—136.
- Zeměpis okresu bratislavského a malackého, svazek první: Bratislava. Vlastivedný sborník okresu bratislavského a malackého, díl II. Bratislava 1933, 210 str.

- Česká cesta na Slovensku a Žižkovo tažení do Uher r. 1423. „Bratislava“, časopis Učené společnosti Šafaříkovy, Bratislava 1933, 7 : 416—450.
- Slovenica na druhém sjezdu čs. geografů v Bratislavě v říjnu 1933. „Bratislava“, Bratislava 1933, 7 : 1—6 p. sep.
- Zemepis Oravy. Knižnica našej školy, sv. 18. Praha—Bratislava (Štát. nakladatelstvo) 1934, 243 str.
- Zeměpisné prostředí na Podkarpatské Rusi. Sborník vydávaný Sdružením přátel Podkarpatské Rusi v Bratislavě, 1935, str. 7. Vyšlo 1936.
- Acé by mohlo byť observatórium na Lomnickom štíte. Slovenský denník, Bratislava, 8. a 9. október 1935, str. 4. a 3.
- Zemepis okresu bratislavského a malackého, sväzok druhý: Malé Karpaty, Záhorská nížina, Podunajská nížina pri Bratislave. Vlastivedný sborník okresu bratislavského a malackého, diel II. Bratislava 1935, 275 str. (Recense A. Fichella v Annales de géogr. Praris, mars 1937).
- O jméno nejvyšší hory Československa. Sborník ČSZ, Praha 1935, 41 : 55—59, 101—105, 129—132.
- Říční terasy horního a středního Hronu. Sborník III. sjezdu čs. geografů v Plzni 1935, Praha 1936, str. 97—99.
- Odpověď Návoslovné komise při Národní radě badatelské na článek p. Stanislava Klímy: Slovenské hory. Prúdy, Bratislava, roč. 1937.
- Orava v minulosti a teraz. Slovenský denník, Bratislava 1. VIII. 1935.
- Podkarpatská Rus — Zeměpis. Ottův slovník naučný nové doby, Praha 1935, str. 1156—1160.
- Horopisné rozdelení Slovenska a Podkarpatské Rusi. Na tzv. Úpatnicové mapě, generální, 1 : 200 000. Vydal Vojenský zeměpisný ústav v Praze 1937.
- Generální úpatnicová mapa Československé republiky. Naše škola, Bratislava 1937.
- Československá republika. Ilustrovaný zeměpis všech dílů světa, díl III. Spolu s F. Koláčkem, J. Matějkou a F. Štúlou. (Hromádka sem napsal kapitoly: horopis Karpat, str. 18—31 a oblastní zeměpis Slovenska a Podkarpatské Rusi, str. 225—349. Praha.) (Ústř. nakladat. a knihkup. učitelstva československého) 1938, 54 str.
- Dvadsať rokov zemepisu Slovenska. Pamätnica Slovenskej ligy k 20. výročiu Československej republiky. Vytišteno, ale nevyšlo.
- Všeobecný zeměpis Slovenska. Slovenská vlastiveda, díl I. a také jako samostatná kniha, tvořící I. svazek Náučné knižnice Slovenskej akademie vied a umenia. Bratislava 1943 (SAVU), 256 str. a 68 str. obr. příloh.
- Všeobecný a regionálny hospodársky zeměpis pre Vysokú školu obchodnú. 10 dílů, Bratislava (Spolok posluch. vys. šk. obch.) 1944.
- Ideálne hranice Československa. Nové prúdy, Bratislava 1946, 2 : 407—408, 436—437, 475—477.
- Zeměpis Sväzu sovietských socialistických repúblik. Naučná knižnica (vysokoškolské rukováti) Slovenské akademie vied a umenia, sv. 4. Bratislava (SAVU) 1947, 412 str.
- Slovensko po stránke politicko-zemepisnej. Kalendár Čs. Červ. kříže na rok 1947.
- Príručka zeměpisu Československej republiky. Bratislava (Št. nakladatelstvo) 1949, 260 p.
- Problem glavnog grada Slovačke. Glasnik srpskog geografskog društva, Beograd 1949, 29 : 77—86.
- Hospodársky zeměpis. Sborník ČSZ, Praha 1954, 79: zvláštní přílohy str. 31—38.
- Počátky vědecké geografie na Slovensku. Sborník ČSZ, Praha 1955, 60 : 81—89.
- K šedesátinám Dr. J. Korčáka. Sborník ČSZ, Praha 1955, 60 : 271—277.
- Orografické třídění Československé republiky. Sborník ČSZ, Praha 1956, 61 : 161—180, 265—299.
- Absolutní a relativní lidnatost. Sborník ČSZ, Praha 1958, 63 : 329—330.
- Druhé vydání národního atlasu Československé republiky. Sborník ČSZ, Praha 1958, 63 : 289—302.
- Tři světová středomoří. Lidé a země, Praha 1959, 8 : 316—322.
- Vývoj slovenské geografie. Sborník univ. Komenského za 1960. Bratislava 1962, 2 : 385—394.
- Spoluautorství Vojenského zeměpisného atlasu, Praha 1965.
- Horopis a oblasti Československa. Čs. vlastiveda, nové vydání 1967, v tisku.

Univ. prof. dr. Jan Hromádka